

Velgervandringer 2013-2017. Foreløpige resultater

Bernt Aardal, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo

Johannes Bergh, Institutt for samfunnsforskning.

Innledning

De foreløpige resultatene fra valgundersøkelsen 2017 som presenteres her, bygger på to datakilder. Den første er en valgkampundersøkelse hvor vi i juni 2017 spurte velgerne om hva de stemte ved stortingsvalget i 2013, og så etter valget spurte hva de stemte i 2017. Denne delen består av 1509 personer. I tillegg har vi et utvalg på 517 personer fra den ordinære valgundersøkelsen. Disse ble også intervjuet i 2013, og utgjør et panel der opplysningene om stemmegivning ved valget i 2013 er hentet fra undersøkelsen i 2013.¹ Stemmegivning i 2017 for begge grupper er kontrollert mot det offisielle manntallet. Til sammen har vi opplysninger fra 2026 velgere som er intervjuet på to tidspunkter: først om hva de stemte i 2013 og så om hva de stemte i 2017. Det gjør at vi fester større lit til informasjonen om hva velgerne stemte i 2013 enn vi ville ha gjort om man hadde stilt spørsmålet like etter valget i 2017. Våre tall er ikke «forstyrret» av at velgerne tenker på hva de stemte i 2017 når vi spør dem om stemmegivning i 2013. I sum er disse dataene godt egnet til å beregne velgeroverganger fra 2013 til 2017.

Vi må likevel ta to forbehold: for det første er dette foreløpige tall. Når all datainnsamling er ferdig gjennomført vil trolig noen resultater justeres. For det andre er dette utvalgsundersøkelser (med feilmarginer) som ikke treffer valgresultatene i 2013 og 2017 helt. Summen av velgervandringer til og fra enkeltpartier vil derfor ikke alltid stemme helt med faktisk fremgang/tilbakegang for partiet. Statistisk sentralbyrå (SSB) har hatt ansvaret for trekking av utvalg og innsamling av materialet (Se <https://www.ssb.no/valg/statistikker/vund>)

Velgere på vandring

Allerede i boken «Velgere på vandring» fra 1981 pekte valgforskningspioneren Henry Valen på «sterkt økende bevegelser i velgerskaren» som en hovedtendens siden 1970-tallet.² Mot slutten av 1980-tallet skjøt denne utviklingen fart for å nå en topp ved valget i 2005. Da skiftet 47 prosent av velgerne parti eller ut/inn av hjemmesittergruppen. Ved valgene i 2009 og 2013 gikk imidlertid velgervandringene ned til 39 prosent.³ Ved årets valg skiftet 37 prosent standpunkt sammenlignet med valget i 2013. Tar vi bare med dem som stemte ved

¹ I 2013 utgjorde paneldelen 697 personer.

² Valen et al. 1981: 9.

³ Aardal og Bergh, 2015:20.

begge valg, skiftet 32 prosent parti. Vi får med andre ord bekreftet at de tre siste valgene skiller seg ut fra valgene på 1990- og tidlig 2000-tall, ved at velgervandringene har et noe mindre omfang enn før, selv om det fortsatt er mange som skifter. Tabell 1 viser velgervandringene fra 2013 til 2017, prosentuert ut fra stemmegiving i 2013.

Tabell1. De ulike partiers velgere i 2009 etter parti i 2013. Prosent. ("Hvor gikk 2013-velgerne?")

Parti 2017	Parti 2013											Stemte ikke
	I alt	Rødt	SV	Ap	V	KrF	Sp	H	FrP	MDG	Andre	
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Rødt	3	84	11	2	1	1	1	0	0	8	11	4
SV	7,1	4	60	7	8	1	0	1	1	14	0	5
Ap	24,6	0	16	67	18	4	6	4	2	12	0	16
V	4,6	0	1	0	34	2	0	6	1	2	0	2
KrF	3,9	0	0	0	1	64	0	1	0	0	17	5
Sp	9,4	4	3	7	11	10	86	3	3	14	11	6
H	25,0	4	0	6	11	8	1	70	18	2	17	13
FrP	10,2	0	1	1	1	7	1	8	67	2	6	4
MDG	4	0	5	3	13	0	1	1	0	44	6	5
Andre	2,4	0	1	2	0	1	0	2	5	4	28	5
Stemte ikke	5,8	4	2	4	3	1	3	4	5	0	6	37
Antall svar	2026	25	111	595	143	98	94	561	204	52	18	125

Det første vi legger merke til er den svært lave lojaliteten til Venstres og MDGs velgere på henholdsvis 34 og 44 prosent. I motsatt ende finner vi velgerne til Rødt og Senterpartiet der henholdsvis 84 og 86 prosent er lojale.⁴ Dernest følger Høyre med 70 prosent.

Sammenlignet med valget i 2013 har lojaliteten blant SVs velgere økt fra 22 til 60 prosent, mens den for KrFs velgere har sunket fra 88 til 64 prosent. FrPs velgere er også blitt mer lojale (fra 46 til 67 prosent). For Arbeiderpartiet ligger lojaliteten omtrent på samme nivå som ved forrige valg (67 mot 63 prosent ved forrige valg).

Selv om det totale antall skiftninger ligger 10 prosentpoeng (pp) lavere enn toppunktet i 2005, ser vi at det fortsatt er betydelige forskyvninger mellom de enkelte partiene. Dette ser vi enda tydeligere når vi tar utgangspunkt i partienes 2017-velgere, slik tabell 2 viser.

⁴ Tallunderlaget for Rødt er imidlertid bare 25 personer.

Tabell 2. De ulike partiers velgere i 2017, etter parti i 2013. Prosent ("hvor kom 2017-velgerne fra?")

Parti 2013	Parti 2017											Stemte ikke
	I alt	Rødt	SV	Ap	V	KrF	Sp	H	FrP	MDG	Andre	
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Rødt	1,2	35	1	0	0	0	1	1	0	0	0	1
SV	5,5	20	47	4	1	0	2	0	1	7	2	2
Ap	29,4	18	30	80	1	3	23	7	3	23	27	22
V	7,1	2	8	5	53	1	8	3	1	23	0	3
KrF	4,8	2	1	1	2	79	5	2	3	0	2	1
Sp	4,6	2	0	1	0	0	43	0	1	1	0	3
H	27,7	3	4	4	39	6	8	77	22	9	22	20
FrP	10,1	0	1	1	1	0	3	7	66	0	20	9
MDG	2,6	7	5	1	1	0	4	0	1	28	4	0
Andre	0,9	3	0	0	0	4	1	1	1	1	10	1
Stemte ikke	6,2	8	4	4	2	8	4	3	2	7	12	39
Antall svar	2026	60	143	499	93	80	190	506	207	82	49	117

Til tross for at Venstre på de aller fleste meningsmålinger før valget lå under sperregrensen, klarte partiet likevel å komme over, med 4,4 prosent. Valgresultater fra enkeltkretser kunne tyde på at Venstre fikk hjelp fra tidligere Høyrevelgere i denne forbindelse. Våre tall gir støtte til en slik tolkning. Tabell 2 viser at hele 39 prosent av Venstres velgere i 2017 hadde stemt Høyre ved forrige valg. Noen av disse velgerne kan selvsagt ha stemt på Venstre av ikke-taktiske grunner, men dette minner unektelig om situasjonen i 2005 da mange Høyre-velgere stemte på Venstre for å sikre et borgerlig flertall på Stortinget.⁵ Videre ser vi at 30 prosent av SVs velgere er tidligere Ap-velgere. En nesten like stor andel tidligere Ap-velgere (23 prosent) finner vi i Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne. For MDG utgjør tidligere Venstre-velgere også 23 prosent av deres velgerskare. Begge disse tabellene viser at det var betydelige velgervandringer mellom partiene, særlig gjelder det innenfor «blokkene».⁶

Selv om vandringer fram og tilbake mellom partiene er interessante, er det balansen mellom gevinst og tap som er viktigst for partiene. Med utgangspunkt i en

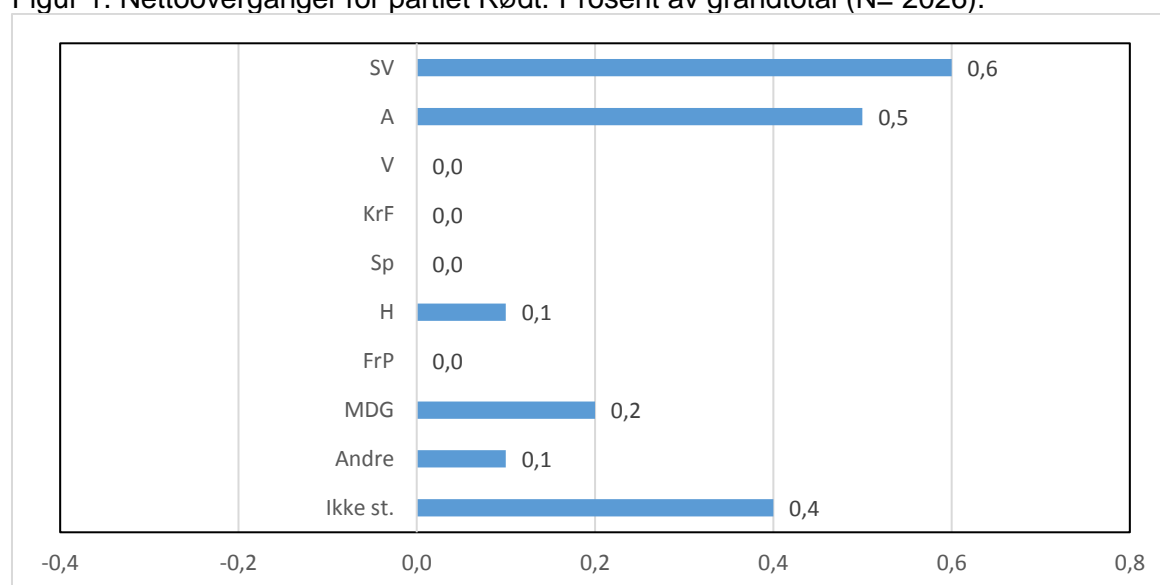
⁵ Da var 36 prosent av Venstres velgere tidligere Høyre-velgere. Ved neste valg, i 2009, stemte derimot 30 prosent av tidligere Venstre-velgere på Høyre.

⁶ Selv om «blokk» kan være en upresis betegnelse, velger vi å definere Rødt, SV, Ap, Sp og MDG som den rødgrønne blokken, og Venstre, KrF, Høyre og FrP som borgerlige blokken.

prosentuering i det totale antall spurte (grandtotalen) er det mulig å få en oversikt over hovedmønstrene (se Tabell A.1. i vedlegget). Dette kan illustreres grafisk ved at søyler til høyre for nullstreken betyr at partiet har en netto tilgang av stemmer fra vedkommende parti, mens søyler i motsatt retning viser netto tap. Endringer på minst 0,2 prosentpoeng er statistisk signifikante. Tar vi utgangspunkt i antall stemmeberettigede i 2017, minus førstegangselgere, tilsvarer 0,1 prosentpoeng om lag 3500 stemmer.

Rødt

Figur 1. Nettooverganger for partiet Rødt. Prosent av grandtotal (N= 2026).

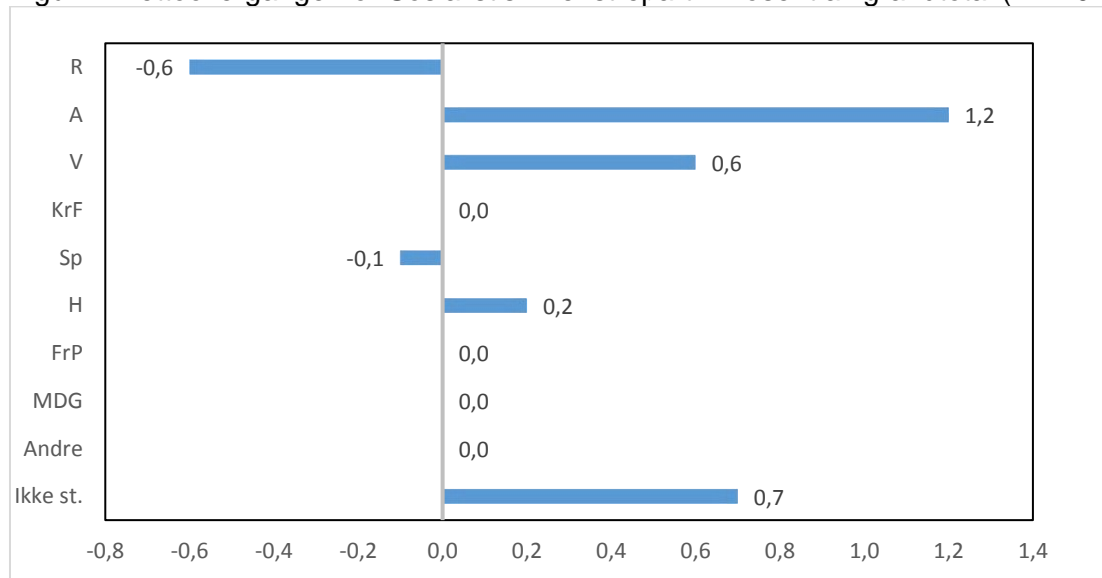
Rødt gjorde sitt beste valg noen sinne og gikk frem fra 1,1 til 2,4 prosent. Det er først og fremst SV og Ap som Rødt har ventet velgere fra, altså fra partier som ligger nært ideologisk. Det er også en netto tilvekst av tidligere hjemmesittere og MDG-velgere. Det er likevel ikke snakk om særlig store velgerstrømninger. Sett under ett vinner Rødt 1,3 prosentpoeng fra andre rødgrønne partier, mens det er omtrent balanse i regnskapet med de borgerlige partiene (+0,1 pp).⁷

⁷ De rødgrønne partiene inkluderer Rødt, SV, A, Sp og MDG, mens de borgerlige partiene inkluderer, Venstre, KrF, Høyre og FrP.

Sosialistisk Venstreparti

For SV er velgerbevegelsene større. Partiet økte sin oppslutning fra 4,1 til 6 prosent. Selv om analyser viste at SV ble hjulpet over sperregrensen av støttestemmer fra Arbeiderpartiet i 2013, hadde SV likevel et stort netto tap til Ap ved det valget. I 2017 er derimot gevinsten fra Ap større enn tapet i 2013. Her snur SV en trend som går helt tilbake til før valget i 2005. Videre er det netto tilvekst av velgere fra Venstre og

Figur 2. Nettooverganger for Sosialistisk Venstreparti. Prosent av grandtotal (N= 2026).

tidligere hjemmesittere, i tillegg til Høyre. SV har derimot et netto tap til Rødt. I motsetning til Arbeiderpartiet (se figur 3) har SV ikke noe signifikant tap til Senterpartiet. Sett under ett vinner SV 0,8 prosentpoeng fra de borgerlige partiene, og 0,5 prosentpoeng fra den rødgrønne siden.

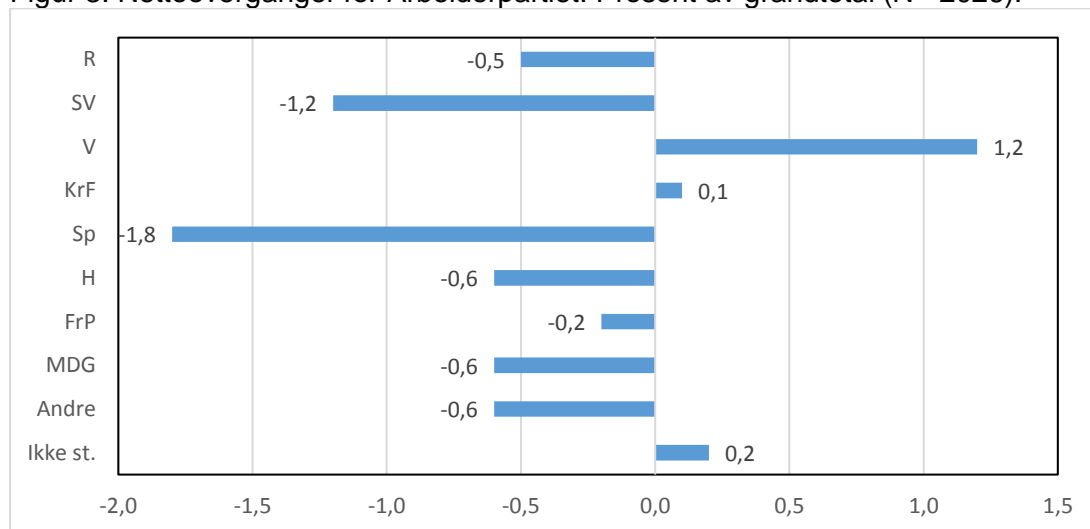
Arbeiderpartiet

Arbeiderpartiet gikk tilbake fra 30,8 til 27,4 prosent og gjorde sitt nest dårligste valg siden 1924. Figur 3 viser at partiet med få unntak (Venstre og tidligere hjemmesittere) taper til alle andre partier. Størst er Arbeiderpartiets tap til Senterpartiet (1,8 prosent) og SV (1,2 prosent). For sistnevnte parti skjer det betydelige vandringer begge veier. Ap vinner 0,9 pp fra SV, men taper samtidig 2,1 pp, slik at nettoresultatet blir 1,2 pp. Tapet til Høyre er mindre i 2017 (0,6 prosentpoeng) enn i 2013 (1,1 prosentpoeng). Arbeiderpartiet har også et netto tap til

Rødt, MDG, «Andre partier» og FrP. Tapet til FrP er imidlertid mindre enn til de andre partiene.

Totalt sett taper Ap 4,1 prosentpoeng til den rødgrønne siden, men vinner 0,5 prosentpoeng fra de borgerlige partiene. Det sistnevnte på grunn av gevinsten fra tidligere Venstre-velgere. Aps tilbakegang har altså lite å si for balansen mellom blokkene – tidligere AP-velgere kommer først og fremst andre rødgrønne partier til gode.

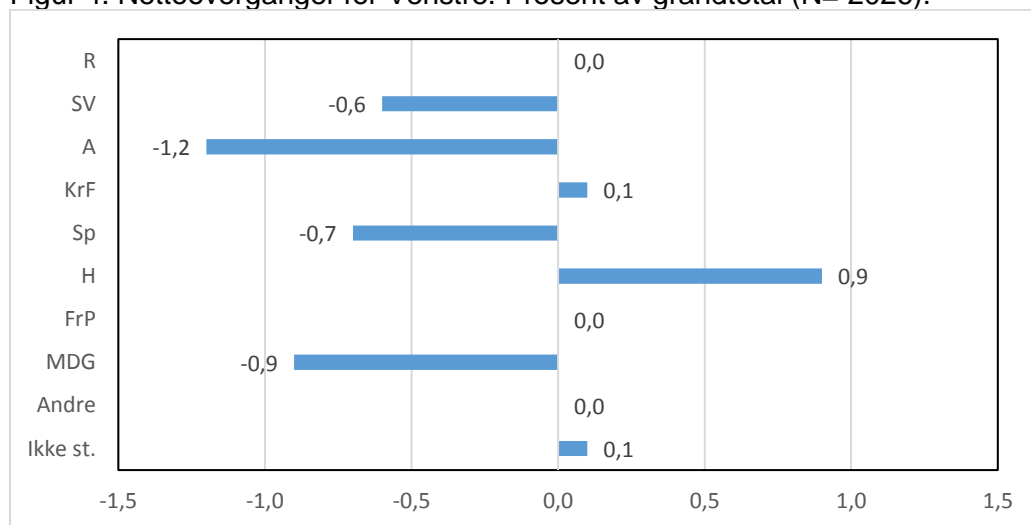
Figur 3. Nettooverganger for Arbeiderpartiet. Prosent av grandtotal (N= 2026).

Venstre

Venstre gikk tilbake fra 5,2 prosent i 2013 til 4,4 i 2017. Figur 4 viser at partiet har

Figur 4. Nettooverganger for Venstre. Prosent av grandtotal (N= 2026).

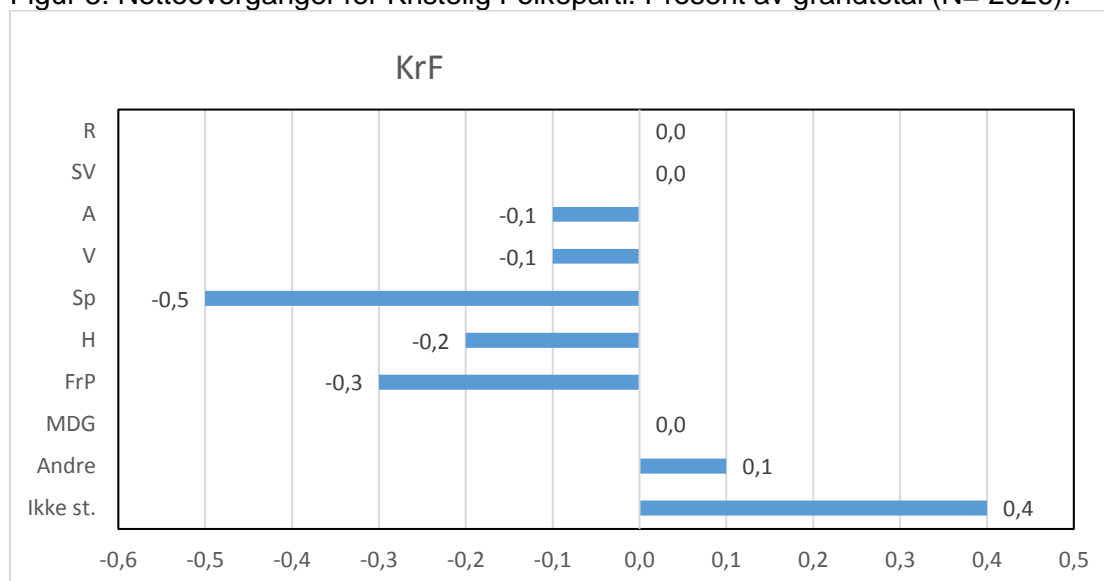
netto tap til både Ap, MDG, Sp og SV. Det eneste partiet Venstre har et positivt

bytteforhold til er Høyre. Summerer vi nettoendringene, ser vi at Venstre har et tap til de rødgrønne partiene på 3,4 prosentpoeng, mens det er en gevinst på 1,0 prosentpoeng fra den borgerlige siden, hovedsakelig fra Høyre. Venstre opplevde altså en betydelig utskifting av velgerskaren ved valget i 2017. Uten stemmene fra tidligere Høyre-velgere ville Venstre falt under sperregrensen for utjevningsmandater.

Kristelig Folkeparti

KrF gjorde et dårligere valg enn det meningsmålingene viste før valget. Med 4,2 prosent gjorde partiet dessuten sitt dårligste valg noensinne. KrFs største tap er til Senterpartiet, fulgt av FrP og Høyre (figur 5). Partiet har en netto gevinst fra tidligere hjemmesittere. Mens KrF hadde et tilsig av velgere fra Ap i 2013, er det nå balanse mellom de to partiene. Sett under ett taper KrF like mye (0,6 prosentpoeng) til den borgerlige siden og til den rødgrønne siden. Det sistnevnte skyldes først og fremst overgangene til Sp.

Figur 5. Nettooverganger for Kristelig Folkeparti. Prosent av grandtotal (N= 2026).

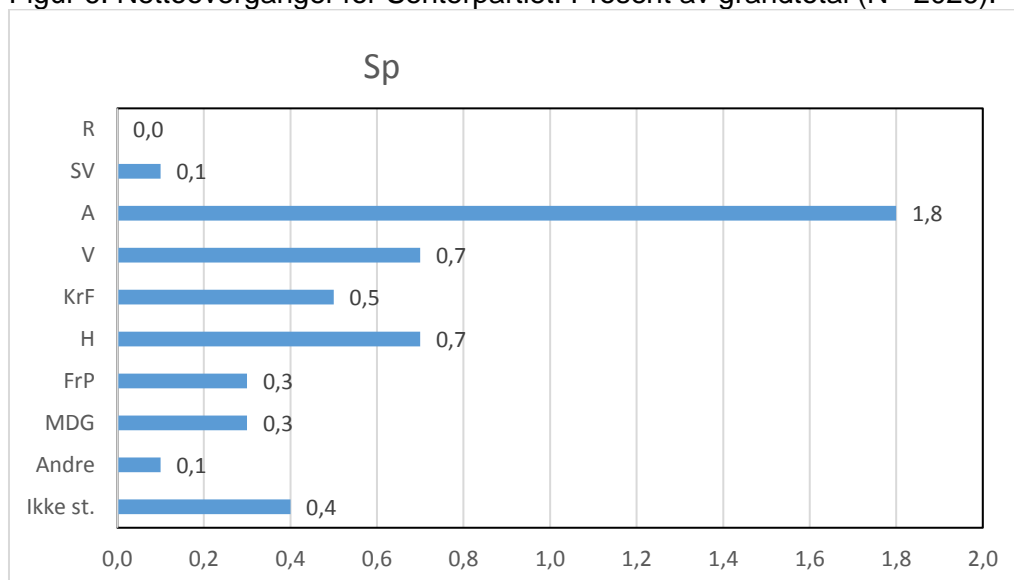
Tapet til FrP er omtrent på samme nivå som gevinsten i 2013 (0,3 pp) og klart lavere enn i tapene i 2001 (0,9 pp) og i 2005 (1,5 pp).

Senterpartiet

Senterpartiet var 2017-valgets store vinner og økte sin oppslutning fra 5,5 til 10,3 prosent. Figur 6 viser at Sp hadde størst tilgang av velgere fra Arbeiderpartiet, Venstre, Høyre og KrF, men også FrP og MDG avga velgere til Sp. Det er ingen

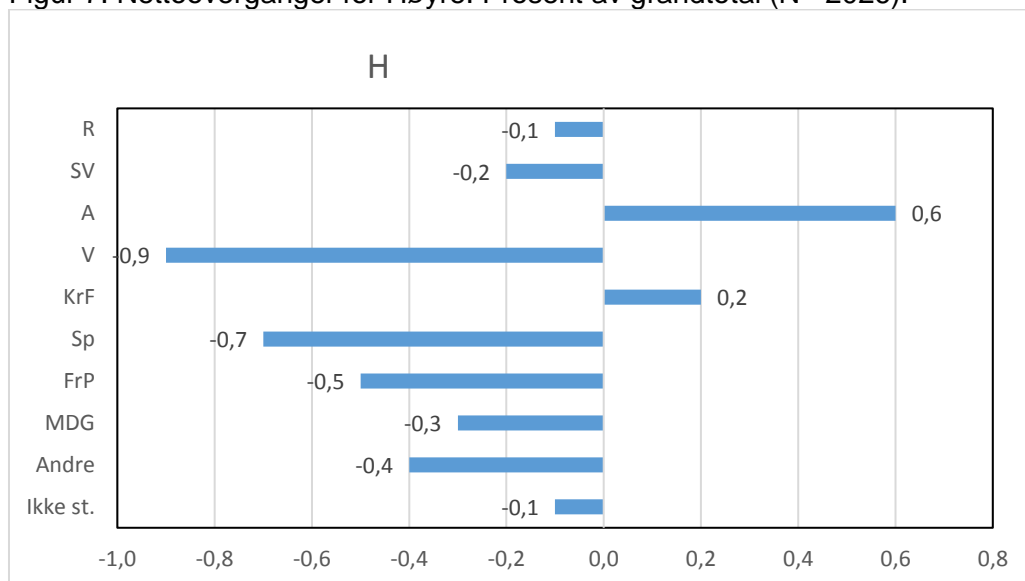
andre partier som henter velgere fra et så bredt politisk felt som Sp. Ser vi på forholdet til de to blokkene, vinner Sp like mye (2,2 pp) fra begge sider.

Figur 6. Nettooverganger for Senterpartiet. Prosent av grandtotal (N= 2026).

Høyre

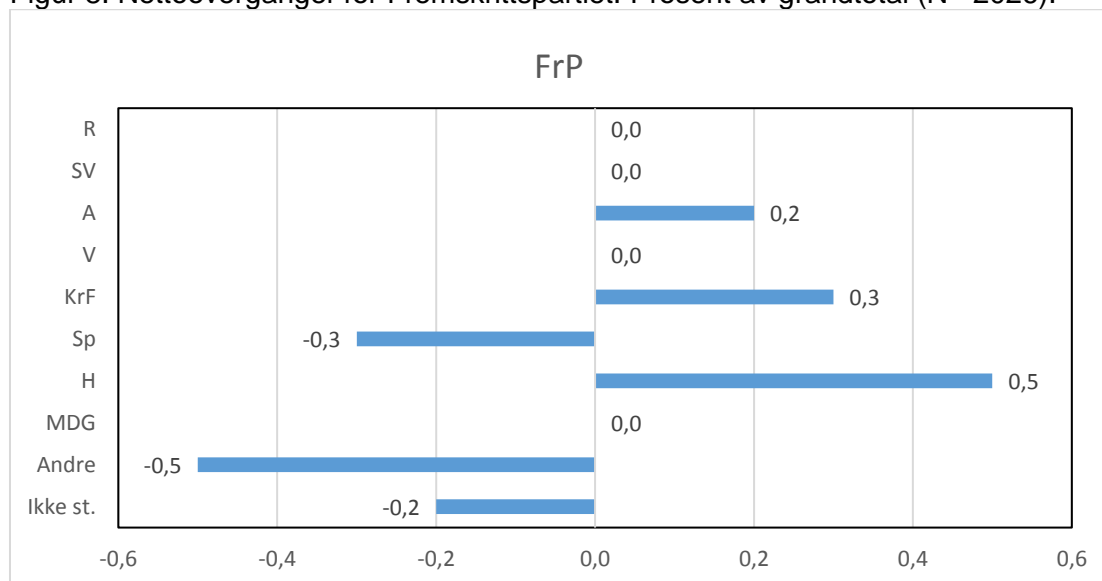
Figur 7. Nettooverganger for Høyre. Prosent av grandtotal (N= 2026).

Høyre gikk tilbake fra 26,8 til 25 prosent. De største tapene er til Venstre og Senterpartiet. Men tapene til FrP, «Andre partier», MDG og SV er også statistisk utsagnskraftige. Høyre vinner mest fra Ap og noe fra KrF. Sett under ett taper imidlertid Høyre mer til de andre borgerlige partiene (1,2 pp) enn til de rødgrønne (0,7 pp).

Fremskrittspartiet

Figur 8. Nettooverganger for Fremskrittspartiet. Prosent av grandtotal (N= 2026).

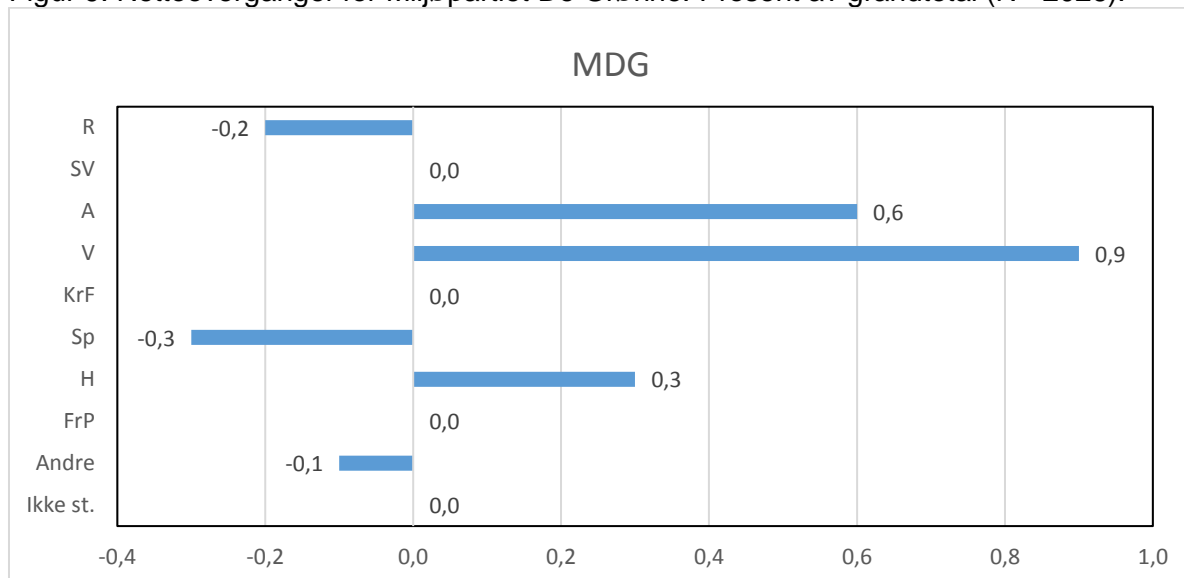

Fremskrittspartiet gikk tilbake fra 16,3 i 2013 til 15,2 prosent i 2017. Figur 8 viser at partiet tapte til gruppen av «Andre», Sp og hjemmesitterne. Derimot er det gevinst i bytteforholdet til Høyre, KrF og Ap. Sett under ett vinner FrP 0,8 pp fra andre borgerlige partier og går omtrent i balanse (-0,1) med de rødgrønne partiene. Ved valget i 2013 mistet Frp mange velgere til Høyre (4,4 pp). Det er nå en netto gevinst for FrP, men den veier på langt nær opp for tapet i 2013. Samtidig er det tydelige velgerstrømmer begge veier mellom FrP og Høyre. Mens FrP vinner 2,2 pp, taper de 1,7 pp, slik at nettoresultatet blir 0,5 pp.

Miljøpartiet De Grønne

Miljøpartiet lå an til å komme over sperregrensen før valget, men falt like under med 3,2 prosent. Dette er likevel partiets beste stortingsvalgresultat, opp fra 2,8 prosent i 2013. MDG vinner flest velgere fra Venstre og Arbeiderpartiet, men har også tatt velgere fra Høyre. Partiet taper mest til Sp og Rødt. Når det gjelder forholdet mellom MDG og SV viser bakgrunnstallene at MDG både vinner og taper like mye (0,3 pp) fra SV. Sett under ett vinner MDG imidlertid mer fra borgerlig side (1,2 pp) enn fra rødgrønn (0,1 pp).

Figur 9. Nettooverganger for Miljøpartiet De Grønne. Prosent av grandtotal (N= 2026).

Oppsummering

Ser vi vandringene mellom partiene ikke bare enkeltvis, mens også «blokkvis», ser vi et interessant mønster. Både Rødt og Arbeiderpartiet utveksler flest velgere med partier på rødgrønn side, mens Høyre og Fremskrittspartiet utveksler flest flere med partier på borgerlig side. Når det gjelder «miljøpartiene», taper både SV og MDG stemmer til Rødt, men vinner stemmer fra Venstre. Velgervandringer mellom partier som ideologisk ligger nær hverandre er med andre ord hyppigere enn vandringene på tvers av «blokkene». SV og Sp vinner derimot fra begge sider, mens KrF taper til begge. Den kanskje viktigste konsekvensen av velgervandringene på borgerlig side er at Venstre kommer over sperregrensen på 4 prosent. På rødgrønn side skjer det en fragmentering: velgerne går fra det største partiet (Ap) til de andre, mindre partiene.

Vedlegg

Tabell A.1. Personer med stemmerett i 2013, etter stemmegivning i 2013 og 2017. Prosent (Grandtotal)

Parti 2013	Parti 2017											Stemte ikke
	I alt	Rødt	SV	Ap	V	KrF	Sp	H	FrP	MDG	Andre	
I alt	100	3,0	7,1	24,6	4,6	3,9	9,4	25,0	10,2	4,0	2,4	5,8
Rødt	1,2	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
SV	5,5	0,6	3,3	0,9	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,1
Ap	29,4	0,5	2,1	19,6	0,0	0,1	2,1	1,6	0,3	0,9	0,6	1,3
V	7,1	0,0	0,6	1,2	2,4	0,0	0,7	0,8	0,0	0,9	0,0	0,2
KrF	4,8	0,0	0,0	0,2	0,1	3,1	0,5	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0
Sp	4,6	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
H	27,7	0,1	0,2	1,0	1,8	0,2	0,7	19,3	2,3	0,3	0,5	1,1
FrP	10,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	1,8	6,8	0,0	0,5	0,5
MDG	2,6	0,2	0,3	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	1,1	0,1	0,0
Andre	0,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0
Stemte ikke	6,2	0,2	0,3	1,0	0,1	0,3	0,3	0,8	0,2	0,3	0,3	2,3
Antall svar	2026	60	143	499	93	80	190	506	207	82	49	117

Referanser:

- Aardal, Bernt, and Johannes Bergh. 2015. "Systemskifte - fra rødgrønt til blåblått." In *Valg og velgere. En studie av stortingsvalget 2013*, eds. Bernt Aardal and Johannes Bergh. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. 11-33.
- Valen, Henry, Håvard Narum, and Arne Strand. 1981. *Velgere på vandring*. Oslo: NKS-Forlaget.